

Березняк Оксана Павлівна

ст. викладач кафедри іноземних мов

Сумський національний аграрний університет

oksana.berezniak@ukr.net

Німецька мова в Австрії: етапи формування і розвитку, тенденції в сучасному суспільстві

На запитання, як розуміти термін "австрійська німецька", можна знайти досить різні і часто розпливчасті відповіді. Для початку звернімося до історії. Австрія завжди вважала себе важливим носієм німецької мови, навіть у Середньовіччі, коли фокус мовного розвитку був на півдні. Лише в Новий час акцент змістився на центральну Німеччину, а в 19 столітті - на північну Німеччину. (У цьому відношенні австрійську німецьку не зовсім правильно порівнювати з американською чи австралійською англійською, де особлива характеристика з'явилася лише внаслідок колоніальної історії колоніальної історії). Навіть у 19 столітті йшлося не стільки про австрійську німецьку, скільки про добру німецьку мову на противагу діалекту, питання, яке й досі залишається актуальним і сьогодні. Лише у другій половині 19 століття, коли в наслідок прийняття «малого німецького» рішення щодо утворення Німеччини як єдиної держави Австрія остаточно вийшла зі складу Німецької імперії, ідея незалежної австрійської німецької мови набула особливого значення. Нова габсбурзька культурна свідомість Австро-Угорської монархії мала стати опорою держави. Лише тепер з'явилися відчутні прояви австрійської німецької мови, особливо в мові діловодства, суспільному житті та культурі приготування їжі, а також і кулінарній культурі, хоча й майже не обговорювалися теоретично. Втім, деякі люди також дуже критично ставилися до австріцизмів і вважали їх дефектними проявами німецької мови. В той час, коли люди часто ностальгували за мовою та культурою Монархії, період націонал-соціалізму з анексією Австрії до Німецького Рейху залишив суттєві мовні сліди, особливо в адміністрації, у публічному мовному вжитку та у публічному мовному вжитку та у мові, якою користувалися колишні солдати Вермахту.

Контрреакцією стало дистанціювання від Німеччини, яке тепер також свідомо здійснювалося за допомогою мови. У школі в табелі про успішність було написано не "німецька", а "мова навчання". (Втім, надто багато уваги приділяється цьому широко обговорюваному факту. Це формулювання походить з часів

монархії, а саме з офіційної мови, яка загалом тяжіє до загальних термінів, оскільки в Австрії завжди існували інші мови викладання, крім німецької мови, відмінні від німецької, і навіть у Республіці термін мав своє виправдання. Але цілком може бути, що це формулювання стало в нагоді для антинімецького рефлексу, навіть якщо прямий політичний намір не може бути доведений).

У цей час у 1951 році було створено "Австрійський словник". Критика цього словника була спрямована проти включення розмовних і діалектних слів, особливо тих, що мали східно австрійське карбування. Питання стандартної мови та діалекту також було центральною темою для словника протягом тривалого часу. "Австрійський" у назві означало австрійську школу та адміністрацію на час видання, а не редукцію зведення до специфічних австрійських слів, оскільки він також мав бути загально німецьким шкільним словником. Через свою обмежену сферу застосування він тривалий час залишався другорядним і лише в 1990-х роках був розширений і став повноцінним словником за обсягом і змістом, який стоїть на одному рівні з Дуден, щоб бути поставленим з ним на рівних правах.

Після Державного договору 1955 року все частіше обговорювалося питання про те, чи є Австрія нацією, зокрема у зв'язку з "національним" святом. Старше покоління розуміло під словом «нація» поняття, яке походить з античності та романтизму і ґрунтувалося на спільній етнічній приналежності та етнічному походженні. Молодше покоління представляло західну концепцію нації, засновану, насамперед, на Французькій революції, на спільній волі до єдиної держави, незалежно від етнічного походження. Ця концепція зрештою взяла гору.

Незалежність мови мала стати важливим елементом державної незалежності. Однак, в Австрії пройшло багато часу, перш ніж австрійська німецька стала предметом дослідження. Перші дослідження були проведені в Чехії, Швеції та Німеччині. 1969 видавництво Dudenverlag опублікувало перший словник "Wie sagt man in Österreich?", який доступний і сьогодні у кількох нових виданнях. Вирішальний поштовх для лінгвістики прийшов з англосаксонського світу з плюрицентричним поглядом на мову, згідно з яким у межах мовних спільнот можуть існувати різні форми, такі як американська англійська, бразильська португальська тощо. Лише в 1990-х роках з'явилися дослідницькі проекти в цьому напрямку, результатом яких став "Словник варіантів німецької мови", який, наприклад, представляє німецьку, швейцарську та австрійську німецьку як еквівалентні мовні форми.

Австрійські мовознавці дотримуються різних поглядів на питання австрійської німецької мови: з одного боку, представники крайньої позиції говорять про майже незалежну австрійську мову ("австрійську національну мову"). З іншого боку, незалежна австрійська німецька мова заперечується аргументом, що національні кордони не є кордонами, які склалися протягом мовної історії і що є лише спеціалізованою мовою адміністрації національної території ("німецько-інтегративна"). Між ними існує думка, що австрійська німецька мова утворює незалежний різновид в рамках стандартної німецької мови. Обидва історичні мовні ареали, а також особливості, зумовлені національними кордонами, можна об'єднати. Це пов'язано з тим, що поняття «австрійська мова» (на противагу

німецькій мові) суперечить будь-якому лінгвістичному аналізу; з іншого боку, в межах національної території виникають різні форми мови, оскільки адміністративна мова часто має вплив на загальну мову, а засоби масової інформації є лінгвістично визначальними. Різновид - це характеристика мови з огляду на лінгвістичну верству (наприклад, діалект) або регіонального поширення; якщо поширення значною мірою збігається з національною територією, ми маємо справу з "національним різновидом". Ми маємо справу з "національним різновидом". Отже, національний різновид - це форма мови, що діє в країні в межах великого мовного ареалу. На додаток до національних існують регіональні різновиди. Вони існують у регіонах в межах держави (наприклад, східно австрійська, північнонімецька) або також через кордони в сусідніх областях двох держав (наприклад, в областях Австрії та Баварії або на заході Австрії та південно-західної Німеччини або Швейцарії).

Варіант - це окрема ознака (наприклад, слово, особливість вимови), сума варіантів утворює різновид. Говорячи про німецьку мову в Австрії, мають на увазі всі мовні прояви в Австрії (від діалектів, розмовної мови, спеціальних мов, спеціалізованих мов до стандартної мови). Австрійська німецька (або краще: австрійська стандартна німецька) означає стандартний різновид німецької мови в Австрії, який включає як різновиди, що відповідають національній території, так і регіональні різновиди в межах Австрії, а також різновиди, що відповідають сусіднім країнам Німеччини, Швейцарії та Австрії, та Південному Тіролі.

Хоча всі ці теоретичні та термінологічні визначення є важливими, вони мало впливають на мовну практику та дидактику німецької мови. Розмежування австрійської німецької і німецької мови в Німеччині, як намагалися зробити в минулому, сьогодні вже неможливо. Через зростаючу міжнародну взаємозалежність, спричинену вступом до ЄС, наявність іноземних телевізійних програм і комунікативних мереж демаркація більше не спрацьовує. На сьогоднішній день ситуація докорінно змінилась. Різноманітність - це не лише обмеження, а й можливість до збагачення: вона відкриває нові можливості для самовираження і уможливорює мовне розмаїття. Варіанти, які походять з Німеччини, не слід сприймати як загрозу, а навпаки творчо інтегрувати їх у власне мовне використання.

Але з іншого боку, Австрія не може просто забути про історію розвитку австрійської німецької мови і поставити цей процес як експонат до музею. На сьогодні Австрії потрібні незалежні лінгвістичні та мовно-критичні дебати. Захист деяких традиційних шибболетів, наприклад «von Sahnfront über Erdäpfelsalat bis lecker) не відповідає проблематиці питання. (Але це думка лише деяких науковців – лінгвістів.)

Справжня загроза сьогодні походить зсередини. Вона полягає по-перше, у ставленні до діалекту. З одного боку, ми маємо справу з ренесансом у використанні діалекту, що є позитивним, але в багатьох випадках замість плідної двомовності йдеться пліч-о-пліч з відмовою від стандартів. З іншого, діалект розглядається як штучна мова, яку люди люблять дивитися по телевізору, але якою не розмовляють самі. З цього випливає другий факт, а саме: австрійську німецьку журналісти та

артисти кабаре подають як діалект, за допомогою якого можна викликати сміх там, де цей діалект не вживають, наприклад в Німеччині. Упереджене ставлення багатьох німців до австрійської німецької мови, впевненість більшості німців в тому, що австрійська німецька - це діалект, на жаль, підтверджується тим, що самі австрійці транслюють цю ідею.

Це відбувається за рахунок довіри не лише до стандартної австрійської німецької мови, але і до інших важливих галузей Австрії, таких як економіка, наука, освіта та бізнес. Цей катастрофічний розвиток почався ще в 1995 році, коли на Франкфуртському книжковому ярмарку в Німеччині Австрія була в центрі уваги і з цього приводу було видано буклет з переважно діалектними та розмовними цікавими мовними зворотами, які були позначені «австрійська мова». Ці буклети досі офіційно роздаються за кордоном, де значення цих слів і мовних зворотів не можна оцінити. Якими б прекрасними не були різні шари творчої мови, не слід забувати, що для об'єктивних дебатів і публічного дискурсу в демократичному суспільстві необхідно також культивувати відповідну стандартну форму мови.

Більшість невизначеностей щодо мови в Австрії ґрунтується на браку інформації. Тому найважливішим внеском в австрійську німецьку мову є, таким чином, інформація як про стандартний австрійський варіант, так і про значення та використання діалектів та всіх інших мовних форм.

Список літератури:

1. Ebner Ja. Österreichisches Deutsch – ein Klärungsversuch. Österreichisches Deutsch als Unterrichts- und Bildungssprache. Wien, 2019. С – 37-38
2. Mappes-Niediek, Norbert: Österreich für Deutsche, 3. aktualisierte Auflage. Berlin, 2004
3. Biechele, Markus und Alicia Padros: Didaktik der Landeskunde. München 2003.
4. EU-Liste der „spezifisch österreichischen Ausdrücke“: (Protokoll Nr. 10 „Über die Verwendung spezifisch österreichischer Ausdrücke der deutschen Sprache im Rahmen der Europäischen Union“)- <http://members.chello.at/heinz.pohl/EU-Liste.htm>.
5. Ransmayer Ju. Der Status des Österreichischen Deutsch an nicht-deutschsprachigen Universitäten. Frankfurt am Main, 2006.
6. Steinfest, Heinrich: Gebrauchsanweisung für Österreich. München 2008.
7. Czernin, Monika: Gebrauchsanweisung für Wien. 2. Auflage. München 2003.
8. Lendl, Walter: Darum nerven Österreicher. Frankfurt am Main 2007.